

วารสารความเป็นธรรมทางสังคมและความเหลื่อมล้ำ

ปริทัศน์หนังสือ - บทสำรวจวาทกรรมชนบทและบ้านนอกในความเป็นไทย
รื้อ – สร้าง – ทบทวนสำนึกและมายาคติต่อความขัดแย้ง และความเหลื่อมล้ำ
ของชนบทกับเมือง ตั้งแต่ไพร่ ชาวนา คนเสื้อแดง ถึงชนชั้นกลางใหม่

ผู้เขียน: สมชาย ศรีสินต์

ปีที่พิมพ์: 2563

ISBN: 9786165620154

จำนวนหน้า: 288

ซูไฮลี ยามาⁿ¹

Suhailee Yama^a

ⁿหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคมสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^aMaster of Arts Program in Human and Social Development, Chulalongkorn University

“ชนบท” คือพื้นที่ซึ่งมีความพร้อมและสมบูรณ์ในด้านของแรงงานและทรัพยากรธรรมชาติ แต่สิ่งเหล่านั้นก็อาจครอบครองหรือได้รับกรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตได้โดยเฉพาะ “ที่ดิน” ซึ่งมาจากโครงสร้างทางสังคมที่ถูกกำหนดว่าใครควรจะได้รับหรือใครควรจะได้ครอบครอง และใครควรจะได้ใช้ประโยชน์จากปัจจัยการผลิตเหล่านั้นตลอดจนใครที่สมควรจะได้รับผลประโยชน์จากการผลิตมากหรือน้อยเพียงใดและอะไรควรเป็นของส่วนรวมและอะไรควรเป็นของส่วนตัว” ประโยคดังกล่าวเป็นคำที่เกริ่นนำและเป็นประโยคที่ชวนตั้งคำถามกับ

¹Corresponding author, E-mail address: 6480116620@student.chula.ac.th

ผู้ที่ได้เปิดอ่านหนังสือฉบับนี้โดยคำว่า “ชนบท” ที่ผู้คนอาจจะคุ้นชิน หรือได้ยินมาจากที่ต่าง ๆ ซึ่งจะตรงกับ ความเข้าใจจากสิ่งที่เราได้รับรู้มาโดยตลอดหรือไม่ ดังนั้นการอ่านหนังสือเล่มนี้เหมือนเป็นการเปิดมุมมองของ ผู้อ่านให้เข้าใจคำว่า “ชนบท” รวมถึงอำนาจและกลไกที่มีความซับซ้อน หรือมีความเกี่ยวข้องอย่างแยก ขาดจากกันไม่ได้ “ชนบท” เป็นคำสั้น ๆ และเป็นคำที่อาจจะเข้าใจได้โดยไม่ซับซ้อนแต่อย่างใด แต่สำหรับคนที่ อ่านหนังสือเล่มนี้จะค้นพบว่า คำว่าชนบทมีความซับซ้อนในหลายมิติทั้งในเชิงลักษณะทางกายภาพที่สวยงาม ในเชิงของพื้นที่ซึ่งอุดมสมบูรณ์ รวมไปถึงการเป็นพื้นที่ซึ่งไร้กฎระเบียบและกฎเกณฑ์ตลอดจนความซับซ้อน ในประเด็นทางการเมืองที่มีสัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคม ซึ่งจะเห็นได้ว่า “ชนบท” ที่ผู้อ่านได้รับรู้มาก่อนหน้านั้น อาจจะเป็นเพียงมายาคติที่ถูกหล่อหลอมจากแหล่งต่าง ๆ เท่านั้น ซึ่งประเด็นดังกล่าวล้วนมีความสัมพันธ์ และเกี่ยวข้องอย่างมีนัยยะกับมนุษย์ในสังคม ทั้งนี้หนังสือฉบับนี้ได้อธิบายปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลง รวมถึงอำนาจที่ซับซ้อนระหว่างกลุ่มคนจากสองพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคนจากพื้นที่เมือง กับกลุ่มคนในพื้นที่ ชนบท ซึ่งมีรูปแบบการดำรงชีวิตที่ก่อให้เกิดความแตกต่างทางวัฒนธรรมตลอดจนลักษณะความเป็นอยู่ของ สังคมในสองพื้นที่ของเมืองและชนบทซึ่งส่งผลให้คนจากสองพื้นที่ได้มีการเปรียบเทียบและแบ่งแยกกันเอง โดยเฉพาะกลุ่มคนจากพื้นที่ในเมือง ซึ่งมองว่าชนบทยังคงเป็นพื้นที่ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้เกิด ความเจริญในด้านต่าง ๆ ได้และเป็นพื้นที่ซึ่งเป็นภัยที่ขัดขวางความเจริญของประเทศ ทั้งนี้สิ่งที่ทำให้กลุ่มคน ในเมืองมีกระบวนการคิดเช่นนี้เนื่องจากการรับรู้ข้อมูลและวาทกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีการลดทอนคุณค่าของชนบท เนื้อหาและสาระสำคัญ ในหนังสือเล่มนี้ได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 7 บท ซึ่งเป็นสาระสำคัญเป็นการเล่าเรื่องเพื่อให้ ผู้อ่านได้เข้าใจที่มาและประวัติความเป็นมาของชนบทไทยตั้งแต่สมัยอดีต รวมถึงปัญหาและปรากฏการณ์ที่ เกิดขึ้นในชนบทซึ่งการเล่าเรื่องเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้เป็นลักษณะการเล่าและเรียบเรียง ข้อมูลประเด็นต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นตอนตั้งแต่เนื้อหาที่ควรจะได้เกริ่นไปจนถึงประเด็นเนื้อหาที่คลี่คลายข้อมูล อย่างไรก็ตามสาระสำคัญที่ เกี่ยวข้องกับประเด็นชนบทไม่ว่าจะเป็นประเด็นทางอำนาจของผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในการถ่ายทอดและผลิต วาทกรรมซ้ำ ๆ ซึ่งทำให้คนทั่วไปมองว่าชนบทจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาและประเด็นพลวัตที่ก่อให้เกิด ความเปลี่ยนแปลงอันมีความสัมพันธ์กับกลไกของรัฐทั้งสิ้นซึ่งเป็นสาระสำคัญที่ได้กล่าวถึงในทุกบทของ หนังสือเล่มนี้อีกด้วย นอกจากนี้หนังสือฉบับนี้ได้อธิบายการเกิดขึ้นของโครงการต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาความ ยากจนหรือปัญหาเชิงโครงสร้างในพื้นที่ชนบทซึ่งล้วนมีความเกี่ยวข้องกับการเมืองและผลประโยชน์ที่ทับซ้อน กันอย่างมาก ดังนั้นสิ่งที่หนังสือฉบับนี้เน้นประเด็นสำคัญ คือ ประเด็นทางการเมืองและบทบาทของผู้มีอำนาจ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชนบทอย่างแนบแน่น นอกจากนี้มีเนื้อหา ที่สะท้อนถึงประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างแนบแน่นยังสรุปประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับวาทกรรมด้วยภาษาที่เข้าใจ ง่าย ชวนให้คนที่เคยมีประสบการณ์เติบโตและใช้ชีวิตในพื้นที่ชนบทเกิดคำถามมากมายภายหลังจากที่อ่าน หนังสือเล่มนี้ หลายประเด็นมีความสอดคล้องกับสิ่งที่ผู้ปริทัศน์ได้พบเห็นจากประสบการณ์ตรงในชนบท ทั้งนี้การอ่านหนังสือฉบับนี้ยังสะท้อนถึงกระบวนการคิด และชวนให้ผู้อ่านรู้จักการตั้งคำถามกับประเด็นต่าง ๆ ทางสังคมมากขึ้นทั้งที่เกี่ยวกับตัวเอง หรือเกี่ยวกับภาพสังคมที่ใหญ่ขึ้น หนังสือเล่มนี้ต้องการให้ผู้อ่านได้ มองเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของการรับรู้และให้ความหมายของคำว่าชนบทและความเป็นชนบท ซึ่งทั้งสอง

คำมีความแตกต่างรวมถึงมีความหมายที่แอบแฝงที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อยู่ การชี้ให้เห็นว่าการรับรู้และการให้ความหมายแก่ชนบทในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ไม่เพียงแต่ความรู้ธรรมดา แต่เป็นชุดความรู้ที่ผูกพันอยู่กับการปฏิบัติการต่อชนบทของรัฐและผู้คนในสังคมในช่วงเวลานั้น ๆ

หนังสือเล่มนี้มีประโยชน์ในหลายด้าน ทั้งด้านวิชาการ ที่จะนำไปใช้ประกอบการศึกษาข้อมูลในประเด็นที่มีความเกี่ยวข้อง เช่น การศึกษาประเด็นความเหลื่อมล้ำ การศึกษาประเด็นพลวัตการเปลี่ยนแปลงของสังคมระหว่างชนบทในอดีตกับชนบทสมัยใหม่ การศึกษาประเด็นประวัติศาสตร์เชิงพื้นที่ของสังคมในอดีต การศึกษาประเด็นโลกาภิวัตน์ รวมไปถึงการศึกษา ประเด็นทางการเมืองในระดับเบื้องต้น ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับอำนาจที่ซับซ้อนของคนในสังคมอีกด้วย อย่างไรก็ตามหนังสือเล่มนี้ยังสามารถนำมาอ่านเพื่อเสริมความรู้ในประเด็นชนบท และเป็นหนังสือที่ได้มีข้อคิดต่าง ๆ มากมายซึ่งจะสามารถทำให้ผู้อ่านมีมุมมองในการศึกษาสังคมและวิเคราะห์ปัญหาทางสังคมในเชิงวิพากษ์มากขึ้น ตลอดจนสามารถนำมาเปรียบเทียบการศึกษาในลักษณะดังกล่าวจากพื้นที่ต่าง ๆ ได้อีกด้วยซึ่งเป็นคุณค่าสำคัญที่ผู้เขียนหนังสือพยายามให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงถึงแก่นแท้ตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่วางไว้และเป็นหนังสือที่เหมาะสมแก่ทุกกลุ่มคนที่มีความสนใจในประเด็นดังกล่าว จากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า หนังสือเรื่อง “บทสำรวจวาทกรรมชนบทและบ้านนอกในความเป็นไทย รื้อ – สร้าง – ทบทวนสำนึกและมายาคติต่อความขัดแย้ง และความเหลื่อมล้ำของชนบทกับเมือง ตั้งแต่ไพร่ ชาวนา คนเสื้อแดง ถึงชนชั้นกลางใหม่” จะนิยามและให้ความหมายของชนบท ทั้งเชิงพื้นที่หรือเชิงอุดมการณ์ของผู้มีอำนาจที่ถ่ายทอดความรู้นั้นสู่ประชาชนและสืบทอดความรู้นั้นมาจนปัจจุบัน แต่สิ่งที่เห็นได้ชัดคือพลวัตการเปลี่ยนแปลงของคนชนบทที่ไม่เหมือนกับในอดีต ซึ่งต้องการการพัฒนาตนเองมากขึ้น ดังนั้นสังคมชนบทในปัจจุบันไม่ใช่สังคมที่หยุดนิ่ง ล้าหลัง และผู้คนไม่มีความรู้ ตลอดจนคนในพื้นที่ชนบทปัจจุบันสามารถมีอำนาจในการต่อรองมากขึ้นด้วยการเกิดพลังการต่อสู้ซึ่งเกิดจากการถูกกดขี่มาอย่างยาวนาน จึงเป็นสิ่งที่เล่าผ่านหนังสือเล่มนี้อีกด้วย ดังนั้นการศึกษาชนบทซึ่งยังคงมีความจำเป็น เนื่องจากสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงทุกช่วงเวลา